ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті

Г.С. Қосымова, Қ.Ө. Есенова,
А.Ә. Жаңабекова, А. Әмірбекова

ФУНКЦИОНАЛДЫ ГРАММАТИКА

Оқу құралы

Қарағанды 2016

ӘОЖ 81'367.63(075.8)
Ф90

Баспаға Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті жанындағы ҚРБҒМ жоғары жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің РОӘК «Білім» тобындағы мамандықтары бойынша Оқу-әдістемелік бірлестігі ұсынған. Хаттама №2, 20.05.2016 ж.

Пікір жазғандар:
Т. Ермекова – филология ғылымдарының докторы, профессор
Қ. Рысалды – филология ғылымдарының докторы, профессор
Ж. Балтабаева – педагогика ғылымдарының докторы

Ф90 Г.С. Қосымова, Қ.Ө. Есенова, А.Ә. Жаңабекова, А. Әмірбекова
Функционалды грамматика: оқу құралы. – Қарағанды: «АҚНҰР баспасы». 2016. – 280 бет.

ISBN 978-601-7894-23-8

Еңбекте функция ұғымы, функционалды грамматиканың зерттел тарихы, функционалды грамматиканың негізгі ұғымдары, грамматикадағы тіл зерттеудің ономасиологиялық және семасиологиялық бағдарлары, қаза тіліндегі семасиологиялық және ономасиологиялық бағыттағы зерттеулерді жалпы мазмұны, функционалды грамматиканың сипаттамалық түрлер тақырыптары, грамматикалық және ұғымдық категориялар, грамматикалы және семантикалық категорияның айырым белгілері, өріс теориясы және оны негізгі ұғымдары, категориялық жағдаят, сонымен қатар темпоралдылы аспектуалділік, модалдылық, шақтық локалдылық және бейлокалдылық, такси персоналдылық, анықтық/танықтық, тиесілік (посессивтілік), болымды лық/болымсыздық, сын дәрежесі, квантитативтілік (сан-мөлшер функционалды-семантикалық өрістері қарастырылған. Әр тақырып соңынд пайдаланылған әдебиеттер тізімі мен интернет көздері және бақыла сұрақтары,ізденімдік тапсырмалар мен жан-жақты зерттеуге арналға шығармашылық тапсырмалар, слайд түрінде түйін,оқулық соңында тес сұрақтары берілген.

Кітап тіл мамандарына, студенттерге, магистранттар мен докторанттарғ арналған.

ӘОЖ 81'367.63(075.8

ISBN 978-601-7894-23-8

© Г.С. Қосымова, Қ.Ө. Есенова, А.Ә. Жаңабекова, А. Әмірбекова , 2016
© «АҚНҰР баспасы» ЖК, 2016

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ 3

1 МОДУЛЬ: ФУНКЦИОНАЛДЫ ГРАММАТИКАНЫҢ БАСТАУ ҰҒЫМДАРЫ 5

1.1 Функция ұғымы 5

1.2 Функционалды грамматиканың зерттелу тарихы 16

1.3 Функционалды грамматиканың негізгі ұғымдары 20

1.4 Грамматикадағы тілді зерттеудің ономасиологиялық және семасиологиялық бағдарлары 24

1.5 Қазақ тіліндегі семасиологиялық және ономасиологиялық бағыттағы зерттеулердің жалпы мазмұны 30

1.6 Функционалды грамматиканың сипаттамалық түрлері 32

2 МОДУЛЬ: ГРАММАТИКАЛЫҚ ЖӘНЕ СЕМАНТИКАЛЫҚ КАТЕГОРИЯНЫҢ АРАҚАТЫНАСЫ 43

2.1 Грамматикалық және ұғымдық категориялар 43

2.2 Грамматикалық және семантикалық категорияның айырым белгілері 55

3 МОДУЛЬ: ӨРІС ЖӘНЕ КАТЕГОРИЯЛЫҚ ЖАҒДАЯТ 68

3.1 Өріс теориясы және оның негізгі ұғымдары 68

3.2 Категориялық жағдаят 89

4 МОДУЛЬ: ФУНКЦИОНАЛДЫ-СЕМАНТИКАЛЫҚ ӨРІСТЕР **103**

4.1 Темпоралдылық функционалды-семантикалық өрісі 103

4.2 Аспектуалділік функционалды-семантикалық өрісі 143

4.3 Модалдылық функционалды-семантикалық өрісі 165

4.4 Шақтық локалдылық және бейлокалдылық функционалды - семантикалық өрісі 177

4.5 Таксис функционалды-семантикалық өрісі 185

4.6 Персоналдылық функционалды-семантикалық өрісі 194

4.7 Анықтық/танықтық функционалды-семантикалық өрісі 200

4.8 Тиесілік (посессивтілік) функционалды-семантикалық өрісі 208

4.9 Болымдылық/болымсыздық функционалды-семантикалық өрісі 214

4.10 Сын дәрежесінің функционалды-семантикалық өрісі 221

4.11 Квантитативтілік (сан-мөлшер) функционалды-семантикалық өрісі 229

ТЕСТ СҰРАҚТАРЫ **252**